
VITTEPRAETJE

ISSN 1386-1484

Zegel van de kooplieden van Harderwijk uit 1263
Randschrift: "sigillum burgensium de herderuvich"

kwartaalblad van
HERDEREWICH
de oudheidkundige vereniging
van Harderwijk en Hierden

anno 2006

10e jaargang

1

VITTEPRAETJE

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging "HERDEREWICH"
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
e-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Postgiro 303 61 92

In dit nummer:

Gezocht: Materiaal tentoonstelling "Harderwijk Garnizoensstad"	pag. 2
Wie is wie? (5)	pag. 2
Rectificatie	pag. 2
35-jarig regeringsjubileum koningin Wilhelmina	pag. 3
Rupsenplagen vroeger en nu	pag. 5
Verslag excursie Muiden - Pampus 22 oktober 2005	pag. 7
Ruim een eeuw boekhandel en uitgeverij in Wolleweverstraat 2	pag. 12
Reclame: Herderewich wel blij !	pag. 24
Van alles wat ver-EEUW-igd (28)	pag. 27
Jeugdherinneringen	pag. 33
Harderwikers en- of Hierders (26)	pag. 42

HERINNERING

Donderdag 23 maart 2006: Lezing en show van "Veluwse Streekdrachten"
Aanvang: 20.00 uur. Spreker : de heer Rein Lotterman
Plaats: **De toneelzaal van Landstede, Westeinde 31/33 nabij het station**

Er zullen streekdrachten worden geshowd van de N.W.-Veluwe en dan vooral ook van het dorp Hierden, waar hij zo'n 25 jaar onderzoek heeft gedaan. Naast de drachten zal ook het accent gelegd worden op de ontwikkeling en de betekenis van de bij de drachten behorende sieraden (oorijzers enz.) en accessoires. De showgroep zal bestaan uit een zestal volwassenen en enkele kinderen. Hoogtepunt zal een bruidspaar uit Hierden van ca. 1862 zijn.

Zaterdagmiddag 27 mei: Kleine excursie

Gezocht: Materiaal tentoonstelling "Harderwijk Garnizoenstad"

Piet Stellingwerf

Van 29 september 2006 tot 7 januari 2007 staat de geschiedenis van de voorbije eeuw in Gelderland centraal. De aanleiding is het verschijnen van het boek "Gelderland in de twintigste eeuw" in opdracht van de provincie. Hier omheen zullen door oudheidkundige verenigingen, archieven, musea, etc. in heel Gelderland activiteiten georganiseerd worden.

Het evenement heeft de titel "**Festival Gelderland 1900-2000**" gekregen. Herderewich neem ook deel aan dit Festival. Herderewich organiseert in die periode een drietal lezingen over dat tijdperk. Eén daarvan gaat over "Harderwijk Garnizoenstad 1909 - 1998".

Samen met het Streekarchivariaat Noordwest Veluwe locatie Harderwijk, willen we naast de lezing een tentoonstelling over dit onderwerp opzetten. We vragen de leden, die materiaal voor deze tentoonstelling kunnen leveren **in de vorm van foto's, attributen**, etc contact op te nemen met onze secretaris:

Piet Stellingwerf, tel. 0341- 55 23 42 of e-mail: p.stellingwerf@wanadoo.nl

Wie is wie? (5)

N.C.R. de Jong

Helaas heeft de oproep van vorige keer wie de gepubliceerde visserman was geen resultaat opgeleverd.

Dit keer een foto uit Gelderland in Woord en Beeld van 1947. Wie kan me vertellen wie deze Harderwijkse is.

U kunt uw bevindingen sturen naar:
Herderewich, Postbus 210, 3840 AE Harderwijk
of telf. N.C.R. de Jong 0341-421342
of e- mail: voorzitter@herderewich.nl

Ik hoop op meer succes dan de vorige keer.

Rectificatie

Ik zag de foto van de Harderwijkse bakkers en bij nr 4 hebben jullie de naam ten Broeke gezet. Dat **moet ten Broek zijn**. Het is mijn opa namelijk!
't Was leuk om hem even te zien.

Groetjes van Liesbeth van Reenen-ten Broek

1897

1932

35-jarig regeringsjubileum koningin Wilhelmina

door R. Poolen-Brouwer.

Vorig jaar vierde koningin Beatrix haar 25e jarig regeringsjubileum met een bezoek aan alle provincies. Haar grootmoeder koningin Wilhelmina vierde in 1932 haar 35e jarig regeringsjubileum met een groots defilé in het Amsterdamse Stadion.

De Hierdenaren in het Amsterdamse Stadion. v.l.n.r. Rende Hop, Peter van Beekhuizen, Jacob Brouwer. Op de voorgrond: Beertje Beekhuizen en Annetje v.d. Berg, daarachter Pee Hop, Wouter Mosterd, Jac. Brouwer, Pee Brouwer. De laatste drie zijn niet bekend.

Allerlei verenigingen uit alle delen van het land deden aan deze grootse huldiging mee. Ook de gemeente Harderwijk was hierbij aanwezig. De "Kasteel Staverden", rijk versierd met vlaggen en groen, vertrok 's morgens vroeg met de deelnemers naar Amsterdam. De boot kwam daar, na een schitterende tocht, om half twaalf aan. Met de trommelclub "Klein maar Dapper" voorop marcheerde de delegatie naar het IJclubterrein, waar de opstelling plaats vond.

Toen de tamboer-majoor aan het hoofd van de trommelclub met zijn schel-
lebomen en hoornblazers al spelend door de marathonpoort het stadionter-
rein opmarcheerde, brak er een oorverdovend applaus los.

Ook de andere afdelingen van de Harderwijkse delegatie, waaronder de
gymnastiek vereniging "Olympia" en de vertegenwoordiging uit Hierden in
klederdracht, trokken veel aandacht van de aanwezigen.

*Burgemeester J. de Jong Saakes (met
baard) te midden van zijn collega's*

Voor burgemeester J. de Jong Saakes,
die met ambtsketen om op de tribune
tussen zijn collega's zat, een groot mo-
ment. Hij kreeg van veel burgemees-
ters hiervoor complimenten.

Na afloop van het defilé gingen de
stadgenoten naar het Rokin om een
haag te vormen naar het koninklijk
paleis.

Omstreeks half tien passeerde Hare Majesteit, die door de stadgenoten
hartelijk werd toegejuicht. Hierna gingen de Harderwijkers en Hierdenaren
via de Dam en het Damrak naar de boot.

Omstreeks twee uur 's nachts voer "Kasteel Staverden" de Harderwijkse
haven binnen, waar de passagiers met gejuich begroet werden. Ze hadden
een schitterende dag gehad.

De volgende dag sprak de burgemeester zijn voldoening uit aan het organi-
serend comité, bestaande uit de heren:

P.J. Beijers, voorzitter, J. van Veelen, secretaris, A. Kluiver, penningmees-
ter en E. den Herder, Greeve en Hop.

Eikenprocessierups

In 1930 had Nederland ook last van een rupsenplaag, maar nu van de bastaardsatijnvlinder. De rupsen vreten eerst de bomen kaal waarin hun nesten zich bevinden.

Een aantal Gelderse gemeenten werd in 2004 opgeschrikt door een explosieve groei van het aantal eikenprocessierupsen. Deze rupsen hebben duizenden brandhaartjes, die de huid, de ogen en de luchtwegen kunnen irriteren.

Ze worden bestreden onder andere met xentari, een biologisch middel. Het nadeel van het middel is dat ook allerlei andere insecten op een eikenboom, zo'n 450 verschillende soorten, gedood worden.

Ze hebben het vooral voorzien op de zomereik, meidoorn, berk, iep en vruchtbomen. Zijn die kaal gevreten dan volgen andere boomsoorten.

Ook Harderwijk had hier last van. Vooral de wallen met eikenhout op de Hoge Enk, de streek tussen de Kampweg en het Hoge Pad, waren bezaaid met rupsennesten. In het bijzonder de Doornakker.

Onder opperaanvoering van burgemeester J. de Jong Saakes, bijgestaan door de gemeentearchitect en gemeenteopzichter Elzinga voerden de jongens van de hoogste klassen van twee lagere scholen aan het Kerkplein, de openbare school B en de Chr. School Israëlstraat, een ver-

delgingsoorlog. Tegen negen uur werd begonnen en tegen de middag waren reeds een dertigtal grote zakken gevuld met nesten. Onder vreugdegehuil van de jongens werden ze verbrand in de zandkuil op het voormalige interneringskamp. Ondertussen hadden de padvindders onder leiding van hopman Van der Made voor warme melk en broodjes gezorgd.

Nogmaals klonk er gejuich toen de heer Baars (hotel) trakteerde op 25 pond "apenootjes".

Hierna togen de jongens weer aan de slag, maar door vermoeidheid verliep dit moeizaam. Na twaalf uur zoeken hadden zij 30.000 nesten van de gevreesde vlinder gevonden. Ieder nest bevatte ongeveer 300 rupsen, zodat ongeveer 9.000.000 veelvoeters tot de dood veroordeeld werden.

Dit soort natuurplagen zullen steeds terugkomen.

Het verschil met nu en vroeger is:

- a) dat de rupsen toen verbrand werden en nu vergiftigd.
- b) dat de pers toen korte berichten over de plaag schreef en nu hele pagina's vol schrijft met allerlei theorieën.

Wat was het nog vroeg zaterdagmorgen 22 oktober toen 47 leden van onze vereniging zich verzamelden bij de vertrekplaats van de bus richting Muiden. Om kwart over negen start de chauffeur Willem (v.d.Molen) van Smit Reizen de motor en rijdt richting autobaan Amsterdam. Eenmaal op de grote weg heet Jaap de Groot ons allemaal welkom en belooft ons een interessante dag. Hij licht in het kort het tijdschema toe maar merkt wel op dat wijzigingen niet uitgesloten zijn. Na dit praatje neemt Willem de microfoon, maakt ons bekend met de diverse veiligheidsvoorschriften die tegenwoordig gelden net als in een vliegtuig. Maar ook ontplooit Willem zich als een niet onverdienstelijke historicus. We worden aangenaam bezig gehouden. Half elf "landen" we op een parkeerplaats in de buitenwijken van Muiden en worden welkom geheten door Henk van Ginkel en Joop Lahnstein.

Zij treden als onze gastheren op tijdens de rest van de dag. Beiden zijn al bekend bij de Harderwijkers; zij hielden gezamenlijk de introductie over Muiden van september j.l.

Via een sluis en het "Kippenbrugje", een plaats met veel verhalen over de geschiedenis van Muiden, belanden we in het "Stadscafe vanouds Gieling". Lekkere koffie met appelgebak is ons deel.

Kruitfabriek

Na een half uurtje wordt de wandeling voortgezet en we luisteren naar de geschiedenis van de Kruitmolen, later fabriek. De fam. Bredius stichtte de kruitfabriek, maar rekruteerde alleen arbeiders uit Hardenberg en omstreken. Deze groep mensen werd goed genoeg bevonden door de familie om in de kruitfabriek te mogen werken. We zien de huizen waar de fabrieksmensen en hun gezin werden gehuisvest. Kleine arbeiderswoningen in de jaren 1920-stijl. Tegenwoordig gaan deze woningen voor heel veel geld door de handen van diverse makelaars.

Kerk

Al verder wandelend komen we bij de "Grote Sluis " uit 1676 aan de monding van de Vecht .Ook hier weer veel historie te voelen en te zien. Je ziet als het ware weer de herberg "De Doelen" naast de sluis in de bouwput storten tijdens de restauratie van de sluismuren. Ook toen kwamen bouwfoutjes voor. Als de gietijzeren brug weer dicht is loopt ons gezelschap de brug over. De meeste automobilisten wachten tot we er af zijn. We gaan in de richting van de Katholieke Kerk. We zien een gebouw dat veel lijkt op een waterstaatsgebouw en dat blijkt ook te kloppen. Het was heel moeilijk voor de bouwpastoor om een Gooise architect te vinden die een kerkgebouw wilde ontwerpen. Een protestantse architect werkte niet voor een katholieke kerkgemeente. Gelukkig was er in de omgeving van Muiden een architect aan het werk in dienst bij Rijkswaterstaat en deze man nam de opdracht aan om een katholieke kerk te ontwerpen. Hij zou toch na een tijdje weer naar een ander deel van de Nederlanden vertrekken. Zo kunnen we nu dus kijken naar een katholieke "waterstaatskerk".

Vlak naast de katholieke kerk vinden wij het oude stadhuis. Het gebouw wordt nog wel gebruikt voor trouwerijen maar heeft verder een commerciële bestemming gekregen. In de gevel een groot medaillon en daaronder een spreuk.

We gaan de hoek om en komen bij de Grote Kerk. Een gebouw opgetrokken in tufsteen en gebouwd tussen 1200 en 1460. Wat buiten direct opvalt, is de lage boog onder de toren. Ooit was daar de hoofdtoegang. In de loop der eeuwen is het gebouw verzaakt en is het niveau rond de kerk opgehoogd, waarschijnlijk om de boel droog te houden.

Als we de kerk binnengaan komen we in een pseudo-basiliek met een houten, blauwkleurig tongewelf. Direct vallen de twee tekstborden op die aan de torenmuur onder het orgel hangen. Eén is van P.C.Hooft en de andere van Mw. Hellemans. Het eerste orgel dateerde uit ca. 1600. Het huidige orgel dateert uit 1832. Jammer dat de nog aanwezige fresco's wegens geldgebrek niet gerestaureerd kunnen worden.

"In troebel tijt - Werd't huis bereyt - Pleeght raed tot daed - Beveelt an God - Der stede lot".

Forten

Weer buiten aangekomen gaan we, zij het na enig telefonisch overleg, in de richting van de forten. We lopen over een aarden wal, de vestingwal. Een aardenwal absorbeerde gemakkelijker de brisant- en mortiergranaten die door de vijand werden afgeschoten. Er werd bij een inslag minder schade aan de verdedigingswal aangebracht. We komen langs de laatst gebouwde bunker die nooit functioneel is geweest.

Er was een 1^e waterlinie waarvan het bouwjaar niet precies bekend is, een 2^e uit 1850 en een 3^e uit 1936. Verder lopend komen we langs een aantal forten uit 1876. De fortenlinie begon in Amsterdam en ging steeds verder naar het zuiden tot aan de Rijn.

We gaan het "Muizenfort" binnen. De naam " Muizenfort " is ontstaan door de grijze kleding van de soldaten die in het fort waren gelegerd. Het gebouw wordt nu door de Historische Vereniging in Muiden en door de Stichting "Fort Pampus" bewoond.

Hier zien we dus een voorbeeld van hoe een fort weer een functie kan krijgen in een leefgemeenschap.

Na een kort bezoek aan het fort lopen we verder langs een ander fort "de kazerne ". Dit hele gebouw wordt commercieel uitgebaat.

We naderen nu het volgende fouragepunt, de herberg "Graaf Floris V". We mogen naar de bovenverdieping waar we een heerlijke koffietafel voorgeschoteld krijgen. Soep, broodjes veel soorten beleg, koffie, thee of melk, in één woord fantastisch.

Pampus

Na een vijf kwartier rust gaan we weer op weg in de richting van de boot naar het fort Pampus. Met een stevige boeg golf stevent de boot op Pampus aan. Na twintig minuten leggen we aan aan de steiger en worden welkom geheten door de fortwachter(es). In twee groepen worden we door het fort geleid, zien de manschappenverblijven. Daar lagen vroeger zeker geen springveermatrassen in de britsen met wel dertig man in een vochtige ruimte. In de kantine kwam warmte via een paar muurgaten vanuit de keuken. In de kadoesruimten moest hard gewerkt worden en steeds maar opletten dat er geen vonken in de ruimte terecht kwamen. Klompen dragen, houten wagens met houten wielen, enz.

De geschutskoepel is indrukwekkend. Acht kilometer reikwijdte van de granaten. Een stalen koepel van 650.000 kg. En ga zo maar door, alles in de overtreffende trap en dat in Nederland. En dan te bedenken dat het nooit voor mens is gebruikt, alleen maar twee maal per jaar om te oefenen. Tijdens de oefeningen moesten de burgers in Muiden de deuren en ramen openzetten om het uitblazen van het glas en hout uit hun huis te voorkomen. Als hoogtepunt worden we door een heel lange, stikdonkere gang geleid waardoor we van het ene eind van het fort naar het andere deel worden geleid.

Weer in de buitenlucht gekomen is er nog net tijd voor een snelle kop thee of koffie voordat de boot weer terug gaat naar Muiden.

Muiderslot

Na de bootreis krijgen we nog een rondleiding door het Muiderslot. De gids doet het goed en spreekt duidelijk, alleen vergeet ze af en toe dat ze voor een groep voornamelijk volwassen 65+sers staat.

Uitleg van de gids aan de "klas veteranen" van Harderewich

foto J. de Groot

Na drie kwartier is het weer afmars naar de bus waar Willem ons op het parkeerterrein al staat op te wachten. Met een flink tempo gaan we in het schemerdonker via Almere en Zeewolde terug naar Harderwijk. Aankomst om zeven uur en allen zijn voldaan over de goed gevulde en goed georganiseerde excursie.

Jaap de Groot (en in gedachten ook Roelof van der Schaaf), bedankt!

foto's Jaap de Groot

Een briefkaart uit 1876

N.C.R. de Jong

Ruim een eeuw boekhandel en uitgeverij in Wolleweverstraat 2 *)

Via internet kocht ik een briefkaart, die vanuit Harderwijk naar Amsterdam was verzonden. De poststempel en de ondertekening gaven aan dat de verzending op 3 november 1876 plaats had gevonden. De kaart was gericht aan de heer A. Belinfante, directeur bestelhuis boekhandel (Rokin) te Amsterdam. De verzender was H.A. Berends.

De inhoud:

“M! Deze dient u te berichten dat te beginnen met a.s. week het beurtschip naar hier vertrekt als volgt dinsdagmiddag en vrijdag id. van Amsterdam. Neem ..... hiervan goede nota dit treedt in werking dinsdag 7 nov. a.s. Heden geen pak per schipper ontv. Zend dit per omgaand nu maar per spoor af. In afwachting hiervan Hardw. 3/11. 76 H.A. Berends.”

De ontvanger van de kaart was Aron Belinfante, geboren op 29 augustus te Amsterdam. Zijn ouders waren Sadik Belinfante en Ester del Valle. Aron volgde een rechtenstudie aan het Atheneum van Amsterdam. Vanaf 1833 was hij redactielid van het Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage. Op 7 juli 1835 huwde hij met Hanna Belinfante. Van 1844 tot 1858 was hij hoofd van de uitgeverij Gebroeders Belinfante te 's-Gravenhage en lid van de drukkersfirma van diezelfde naam. Van 1873-1877 bestuurde hij het Bestelhuis voor de boekhandel te Amsterdam. Naar Den Haag teruggekeerd overleed hij daar op 10 juli 1881.

Hendrik en Aalt Berends

De verzender Hendrik Albertus Berends was geboren op 21 september 1847 te Harderwijk als zoon van Wouter Jan Berends en Willemina Petronella Fijnvandraat. Zijn vader was tabakshandelaar. Hendrik werd geboren - net als zijn oudere broer Derk en zijn jongere zus Hermina Petronella - in het huis aan de Broederen, tegenwoordig Bruggestraat 48. Hermina heeft maar 20 maanden geleefd. Op 31 maart 1859 overleed Hendriks moeder op 38-jarige leeftijd. Vader Wouter hertrouwde op 19 september 1860 met Jannetje van Es uit Nijkerk. Uit dit tweede huwelijk werden nog eens zes kinderen geboren:

Aalt, Hermina Petronella, Berendina, Jan Jacob, Brandina en Wouter Jan. Hendrik vertrekt op 10 december 1863 naar Nijkerk, waar hij winkelbediende is bij de firma Callenbach. Hij wordt op 23 maart 1867 weer in Harderwijk ingeschreven. Na twee maanden vertrekt hij naar Leeuwarden. Hij werkt daar bij boekhandelaar H. Bokma. Vervolgens verblijft hij tot 28 april 1870 in Zwolle bij J.P. van Dijk en komt als boekhandelaar in Harderwijk terug. Op 1 september 1870 start Hendrik Albertus Berends zijn boekhandel, die hij zou uitbreiden met een uitgeverij. Ten overstaan van notaris

16!

Waar uits in te berichten
dat te beginnen met de
week het beurtschip naar
hier vertrekt als volgt
donderdag vrijdag en
vrijdag is van
Amsterdam. Keen op
vrieroog goed
dit heeft in werking
donderdag 7 van a. s. Het
geen per schippe ontb.
zend dit ook omgoud
nu maand per spou of.
J. van der
Aard. H. A. Berts
No. 16

Voor- en achterzijde van de briefkaart uit 1876

Hendrik Christiaan Termaat koopt Hendrik op 5 november 1874 van zijn vader voor hfl. 3.000,= een huis en erf, staande en gelegen op de hoek van de Markt en Wolleweverstraat te Harderwijk (kadastraal sectie E, nr.1329). Hiermee werd de verdeling van de erfenis van zijn moeder geregeld.

Wolleweverstraat 2

Zijn broer Derk kocht van zijn vader op dezelfde dag het voormalig ouderlijk huis hoek Bruggestraat/Markt, waarmee ook zijn erfdeel geregeld was. Hendriks pand bestond uit een winkel, twee woonkamers, een keuken en vier slaapkamers. Alle vertrekken, behalve de keuken hadden ramen, die verbonden waren met de buitenlucht. Hij woonde daar samen met Helmig Jan van der Vegt (bediende), geboren te Amsterdam, en met de dienstbodes Aaltje en Wijmpje Klaver, beiden in Harderwijk geboren. Later komen zijn halfbroers, de bediende Jan Jacob Berends en de boekhandelaar Aalt Berends, bij hem inwonen.

Op 30 december 1884 verkoopt Hendrik zijn pand aan de Wolleweverstraat voor hfl. 4000,= aan zijn halfbroer Aalt, die de boekhandel en uitgeverij voortzet tot 1891. Hendrik Albertus Berends overlijdt na een "langdurig en smartelijk" ziekbed op 5 januari 1885. Als in 1889 de boekhandelaar Willem Nicolaas Godron, gevestigd in de Donkerstraat, naar IJsselmonde vertrekt, beveelt hij zijn klanten de heer Aalt Berends aan, die de toelevering

* * * Heden overleed te Harderwijk tot onze diepe droefheid na een langdurig en smartelijk lijden onze geliefde Zoon en Broeder de Heer

Hendrik Albertus Berends

in den ouderdom van 37 jaar en 3 maanden.

Namens allen:

W. J. BERENDS.

J. BERENDS—VAN ES

D. BERENDS.

Nijkerk o/d Veluwe, 5 Jan. 1885.
Harderwijk,

van alle vervolgerwerken aan de inteekenaren op zich heeft genomen. Op 16 juni 1891 vertrekt Aalt Berends naar Den Haag, waar hij zijn uitgeverij voortzet. Zijn zaak in de Wolleweverstraat verkoopt hij aan boekhandelaar Wouter Gerhardus van Werkhoven.

Volgens een notariële akte verkoopt Aalt Berends, uitgever te 's-Gravenhage, op 13-5-1899 aan de firma Callenbach te Nijkerk de uitgifrechten van een fonds zondagsschool- en kinderboeken voor hfl. 10.500,=. De bijgevoegde lijst ver-

meldt 380 titels. Sommige titels vinden we later terug bij het fonds van uitgeverij Callenbach, zoals van E. Gerdes "Een schat uit zee" en "De zoon van de geneesheer", van J.C. Luitingh "De bijbelcolporteur in Oostenrijk" en "God verlaat zijn kinderen niet".

Wouter van Werkhoven

De nieuwe eigenaar, Wouterus Gerhardus van Werkhoven, was geboren op 11 juni 1867 te Putten. Zijn ouders zijn Wouter van Werkhoven en Evertje Donkelaar. Hij trouwde op 21 mei 1896 met de Harderwijkse Hendrikje Visch. Zij was de dochter van Johannes Visch en Elisabeth Huigen.

Hendrikje was geboren te Harderwijk op 9 september 1867. Het echtpaar kreeg twee kinderen. Everdina, geboren te Harderwijk op 4 juni 1897 en Johannes Wouterus, geboren te Harderwijk op 1898. Johannes was een zeer kort leven beschoren. Hij overleed op 15 augustus 1898. Wouterus Gerhardus van Werkhoven voert zijn boekhandel aan de Wolleweverstraat tot 29 december 1899; dan verkoopt hij het pand aan Albert Jan Wuestman, boekhandelaar van beroep. Van Werkhoven vertrekt met zijn gezin naar Hilversum.

Albert Jan Wuestman

Albert Jan Wuestman werd geboren te Laren op 4 december 1863. Hij was een zoon van Derk Jan Wuestman en Harmina Wuestman. Albert trouwde op 8 april 1891 met Lubbertje Slot. Zij was geboren te Putten op 5 april 1863. Haar ouders waren Jan Slot en Rijntje Pasman. Het gezin Wuestman zal uit vijf kinderen gaan bestaan, Dirk Jan (1893-1893), Dirk Jan (1894), Jan (1898), Hermina Reintje (1901) en Johannis Gerrit (1905).

Van Abraham Bilderbeek uit Zwolle koopt Albert op 9 mei 1895 een huis en erf op de hoek van de Donkerstraat en de Smeepoortstraat. Voordat Albert Jan zich in Harderwijk vestigde, was hij in Putten al enige jaren met een

Uitgave H.A. Berends ca. 1880

Uitgave A. Berends ca. 1885

Uitgaven A.J. Wuestman

boekenzaak bezig. Van de winkelverkoop kon het gezin Wuestman niet leven, zodat Albert Jan veelal in de omliggende plaatsen zijn afnemers bezocht met allerlei kantoorboekhandelartikelen. Ook zijn grote liefde, het Christelijk boek, probeerde hij aan de man te brengen.

De boekwinkel werd onder zijn leiding uitgebreid met een papiergroothandel, een verzendboekhandel en een uitgeverij. Om u een indruk te geven van wat de boekhandel in die tijd zo al verkocht volgt hier een kleine opsomming: allerlei soorten papier, waaronder behangselpapier, kastpapier, kastranden en closetpapier; schrijfmaterialen, waaronder losse pennen, griffeldozen, sponzendozen, inktstellen, vloedrukkers en inktlappen; tekenmaterialen, bijvoorbeeld passerdozen, tekenborden, doezelaars en doezelboekjes, verf en verfdozen; boeken in allerlei soorten en maten; kantoorartikelen, zoals briefwegers, briefhouders, vouwbeneden en tenslotte diversen. Onder de diversen vallen onder andere vliegendood en -vangers, portefeuilles, portemonnees, laktasjes, sigarenhouders, schilderijlijsten, zakmessen en thermometers.

De uitgeverij A.J. Wuestman gaf onder andere een nieuws- en advertentieblad, dichtbundels, boeken en platen uit. De eerste uitgave van het nieuws- en advertentieblad "De Harderwijker" rolde op 6 januari 1894 van de drukpers. A. J. Wuestman schrijft in het voorwoord van het eerste nummer: *....."Tegenover den geest van liberalisme, radicalisme, socialisme, enz. vereenige dit weekblad allen, die in waarheid ons volk wenschen te steunen in zuiver antirevolutionaire richting. Wij roepen daartoe de hulp en steun in van allen, die het wel meenen, met de Veluwe en in het bijzonder, met ons Vaderland in het algemeen..."* Hij besluit het voorwoord met de zin: *"Tegenover de Revolutie het Evangelie!"*

De abonneewerving werd dadelijk flink aangepakt. Abonnees op "de Harderwijker", die nog geen Christelijke scheurkalender voor 1894 hadden, konden die gratis verkrijgen door twee nieuwe abonnees te winnen. Aan het eind van 1894 konden de abonnees een korting krijgen op een lithografie "Slag bij Waterloo" als ze een nieuwe abonnee aanbrachten. Opvallend in de "De Harderwijker" waren de artikelreeksen over de geschiedenis van Gelderland, Harderwijk en de rest van de Veluwe.

Albert Jan Wuestman nam op 7 januari 1903 samen met Berend Goosens het initiatief tot oprichting van de Veluwse Pers. De hierin ondergebrachte weekbladen, de "Nieuwe Nijkerksche Courant", "De Harderwijker" en de "Puttensche Courant", allen van antirevolutionaire signatuur, zullen voortaan twee maal per week verschijnen. De nieuw verschenen "De Harderwijker" zal steeds voor beide ramen van de winkel opgehangen worden, zodat iedere inwoner er kennis van kan nemen.

Na het overlijden van Albert Jan zette zijn zoon Dirk Jan de uitgave van "De Harderwijker" voort. Op last van de Duitse bezetter mag vanaf 31 oktober 1941 "De Harderwijker" niet meer verschijnen. Na de oorlog verschijnt "De Harderwijker" nog 12 maal, waarna op 1 juni 1945 er een definitief einde

aan "De Harderwijker" komt.

De uitgever Dirk Jan Wuestman zet in een artikel met de titel "Waarheid, Verantwoordelijkheid en Gerechtigheid" uiteen waarom het blad niet meer kan verschijnen. Hij is in conflict met de firma A.J. Wuestman, die "Het Geldersch Dagblad", afkomstig uit Nijmegen in de stad wil laten verschijnen. Het Militair Gezag stond wegens papierschaarste maar één krant toe. Rond 1900 start de firma Wuestman met het verkopen van "photografien van stadsgezichten". Spoedig daarna volgden de prentbriefkaarten van Harderwijk en omstreken. In 1908 waren 150 ansichten van Harderwijk te verkrijgen.

Op 26 juli 1902 verscheen "De Gids voor Harderwijk en Omstreken" voor het eerst. Een uitgave van de firma's I. Wedding en A.J. Wuestman samen. De gids telde 68 bladzijden en een dertigtal grote en kleine illustraties, een plattegrond en een wandelkaart. De samenwerking bleef alleen tot de eerste gids beperkt. Daarna verschijnen de Gidsen van Harderwijk afzonderlijk bij Wuestman en Wedding.

Geïllustreerde
GIDS
voor

HARDERWIJK
EN OMSTREKEN.

Met 2 Kaarten.

Prijs f 0.30.

Harderwijk.
Firma J. WEDDING
en
A. J. WUESTMAN.

Raadhuis

Smeepoort

A. J. WUESTMAN
HARDERWIJK.
Boek-, Papier- en Kunsthandel
(Hoek Markt - Wolvenstraat.)

Specialiteit in DR. BOEKWERKEN,
KERKBOEKJES, WANDTEKSTEN,
Tegels en Briefkaarten-albums.

UITGEVER van:

Souvenir aan Harderwijk,
rijnde 12 prachtige gezichten uit Harderwijk,
in fijnen omslag.
Prijs slechts f 1.25.

Souvenir aan Veldwijk,
12 Lichtdrukplaten in omslag. Prijs f 1.25

BRIEFKAARTEN
met Sterfgezichten van Harderwijk
in groote sortering.

Agentschap van het „Nieuws van den Dag”.
ADVERTENTIE-BUREAU.

Aanbevelend

A. J. WUESTMAN.

De gezamenlijke uitgegeven Gids voor Harderwijk en omstreken

Twee jaar later vindt een uitbreiding plaats naar Ermelo. Wuestman neemt "De Ermelosche Boekhandel" van J.G. Boerendans over. Dit filiaal was in

1911 gevestigd aan de Stationsstraat, tegenwoordig nummer 129. Het bestaat uit een winkel en woonhuis. De eigenaar is A.J. Wuestman en de hoofdbewoner W. de Vroom boekhandelaar. De advertentie in "De Harderijker" vermeldt ook Wuestman en de Vroom. In "De Harderijker" van 27 februari 1934 maakt de firma A.J. Wuestman bekend dat zij het filiaal in Ermelo heeft overgedaan aan J.G.L. Gewalt.

De Ermelose vestiginbg, Stationsstraat 129

In 1923 werd de zaak in Harderwijk uitgebreid met een pand in de Vleeshouwersteeg, dat ingericht werd als papiermagazijn.

Albert Jan Wuestman bekleedde naast zijn beroep als boekhandelaar een groot aantal maatschappelijke functies: Lid van de Kamer van Koophandel (1920-1922), penningmeester van de kiesvereniging Nederlanden Oranje, secretaris van de Bond van Neringdoenden en Werkgevers "Steunt Elkander", ouderling in de Gereformeerde Kerk, commissaris van de Holland-Veluwe lijn, bestuurslid Vereniging "Zuiderzeepad", de Vereniging voor Chr. Onderwijs en "Harderwijk Vooruit".

Toen hij in 1931 zijn bestuurslidmaatschap van de vereniging "Harderwijk Vooruit" neerlegde, werd hij opgevolgd door zijn zoon Johannes Gerrit. Albert Jan Wuestman overleed op 3 januari 1931.

Portrettengalerij "Wuestman"

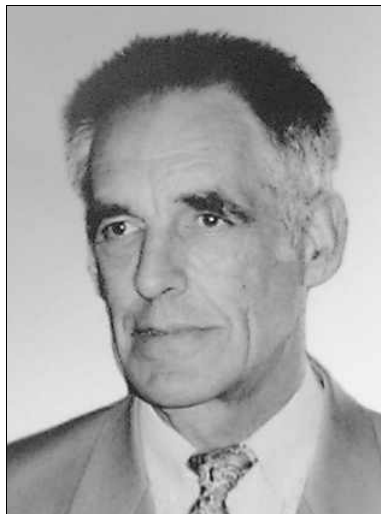
Albert Jan Wuestman

Jan Wuestman

Johannes Gerrit Wuestman

Albert Johan Wuestman

Jan en Johannis Wuestman

Na het overlijden van hun vader namen Jan en Johannis Gerrit, de leiding van het bedrijf op zich. Jan was ongehuwd. Johannis Gerrit huwde met Maria Elisabeth Weijnsbergen. Dit gezin kreeg vier kinderen: Catolina, Lubertha, Albert Jan en Constance Bernardine.

De broers zetten met vereende krachten het werk van hun vader voort. Nieuwe series ansichtkaarten verschenen.

In 1933 cirkelde een fotovliegtuig van de KLM boven de stad om enige opnames voor de firma te maken. De foto's werden in de etalage getoond, waarna ze als prentbriefkaarten te verkrijgen waren. In hetzelfde jaar verscheen ook een mapje "Harderwijk", inhoudende 10 snapshots.

De samensteller toont de Vischpoort van de zee- en landzijde, Linnaeustorentje, de Grote Kerk, een paar schilderachtige hoekjes op het Klooster en de Vischmarkt, strandvermaak en de haven met botters. Een mooi stadsgezicht en een aardig kiekje van de Hierdense kleding sluiten de rij.

De prentbriefkaarten van Hierden leverden soms problemen. De Hierdenaren wilden niet poseren. Eén van de kinderen van Wuestman werd dan in Hierder klederdracht gestoken en gefotografeerd.

De boekhandel kreeg op 27 juli 1929 hoog bezoek van de Belgische kroonprins Leopold en zijn gemalin prinses Astrid. De prins kocht een foto van prinses Juliana.

Ongeveer twee jaar later bracht prinses Juliana een bezoek aan Harderwijk. Door één van de hofdames werden toen enige inkopen bij de firma Wuestman gedaan.

De firma sluit zich in 1936 aan bij de inkoopvereniging NECO, die later aansluiting zocht bij de grote Europese inkoopvereniging Soennecken.

Op 30 april 1938 dient de Harderwijkse architect A.M. Nuse voor de firma A.J. Wuestman een aanvraag voor een bouwvergunning in. Het voornemen

is het winkelhuis af te breken en een nieuw winkelhuis met kantoren en een magazijn voor boek-, kantoorboek- en papierhandel er voor in de plaats te zetten. B. en W. verlenen de vergunning op 17 mei.

De vernieuwde boekwinkel ná 1938

De aanbesteding op 25 mei betreft: 1) het in zijn geheel afbreken van het woon- en winkelhuis Wolleweeverstraat 2 te Harderwijk 2) het bouwen van een winkelhuis met magazijnen op het vrijkomende en toegevoegde terrein. Het werk werd gegund aan G. Plancius, timmerman, P. Gerards, metselaar, H. ten Hove, loodgieter en Van Plateringen & Groen, schilderwerk.

De boekhandel werd in 1940 omgezet in een vennootschap onder firma, hetgeen in 1958 omgezet werd in een naamloze vennootschap. Een volgende uitbreiding volgde in 1948. Hondegatstraat nr. 9 werd aangekocht en gebruikt als papier- en papierwarenmagazijn. Drie jaar later volgde Wolleweeverstraat nr. 1, dat ingericht werd als showroom voor de afdeling kantoor machines, kantoor-, kantine- en schoolmeubels. In 1969 werd nog een pand in de Wolleweeverstraat (nr. 15) gekocht om als toonzaal voor kantoor machines en -meubelen dienst te doen. Hierin werd ook de eigen technische dienst geïnstalleerd. Ook is de voormalige synagoge een drietal jaren in gebruik geweest bij de firma.

Naast zijn directeurschap was Jan Wuestman 22 jaar regent van het Burgerweeshuis, waarvan 13 jaar voorzitter-regent. Ook was hij voorzitter van de Inkoopvereniging "Contact", waarvan veel vooraanstaande papiergroothandelaren lid waren.

Directeur Johannis Gerrit Wuestman stelde in 1973 een boekje samen met oude prentbriefkaarten onder de naam "Oude prentkaarten vertellen over Harderwijk". In 1977 volgde nog een boekje met de titel "Harderwijk voorheen en thans". Johannis Gerrit Wuestman overleed op 31 oktober 1984. Zijn broer Jan op 13 maart 1987.

*Jongeheer Wuestman poseert in
Hierderdracht*

Albert Johan Wuestman

Reeds op 1 januari 1967 was door de aandeelhouders-vergadering Albert Johan Wuestman tot mede-directeur benoemd. Hij had ervaring opgedaan bij een groot Rotterdams bedrijf.

De bedrijfsomvang maakte een verhuizing naar de Deventerweg noodzakelijk. Met de verhuizing in 1974 verdwijnt na ruim 100 jaar de vertrouwde boekenzaak op de hoek van de Wolleweverstraat en de Markt uit de Harderwijkse binnenstad.

*) Met dank aan A.J. Wuestman, drs. J.G.R. Wuestman en K. Chr. Uittien voor hun medewerking.

Bronnen:

Nieuw Archief H'wijk, bevolkingsregistratie inv.798 t/m 876
Notarieel Archief Harderwijk
"De Harderwijker"

HERDEREWICH WEL BLIJ !

redactie

*“Winkeliers niet blij met inperking reclame “, uit “Kontakt” d.d. 2 februari j.l.
“Gemeente tast onze broodwinning aan”*

Uit “Kontakt” citeren we de volgende passages: “Ook de filiaalhouder van de HEMA trok tegen de wethouder fel van leer”. Daarbij gebruikte hij grote woorden als “Je komt aan de broodwinning van de ondernemers”, “levensvatbaarheid” en “werkgelegenheid” en de vraag “of wij dan die inkomstenderving op het bordje van de gemeente mogen neerleggen? ” **Wat een overdrijving!**

Daarop merkte de voorzitter van Herderewich op “dat er ook veel mensen zijn, waaronder hijzelf, die zich niet laten leiden door buitenreclame, vlaggen of borden, maar gewoon door de advertenties die ik in de krant zie staan. En op bedrijven waar ik goed word geholpen, waar ik een goede service krijg”.

Hij kreeg daarop van de HEMA-man te horen: “dat het heel onverstandig is om op de stoel van een ondernemer te gaan zitten”. **Wat een arrogantie!**

Weet deze ondernemer niet, dat een ondernemer zich vooral moet richten op de tevredenheid van de consument en dat die uiteindelijk bepaalt hoe het met zijn omzet gaat. Inderdaad, onder meer door klantvriendelijkheid, geboden service, etc. etc. En de toeristen niet te vergeten, die liever in een mooie, gezellige binnenstad winkelen. Laten we in Harderwijk toch maar wel een voorbeeld nemen aan Zutphen, waar volgens de filiaalhouder van Dixons “helemaal niks meer mag”.

Uitzonderingen voor bijv. een verwijzing naar de ingang van “Ambiance” in de Donkerstraat zal ook best bespreekbaar blijven. Hebben de ondernemers in Zutphen omzetverliezen geleden, of juist de voordelen van het tonen van een mooie historische binnenstad ervaren? Ga zelf maar eens winkelen in het beroemde “rondje van Zutphen” in die mooie historische binnenstad. Nog wel een verschil met Harderwijk. Maar het kan ook in onze binnenstad nog een stuk mooier (kijk maar eens naar boven bij de “moderne” winkelpuien).

Donkerstraat vanaf de Markt, 4 februari 2006

foto K.Chr. Uittien

Zeker zullen er ook consumenten zijn die zich laten verleiden door schreeuwelijke posters en grote SALE-borden, etc. maar daarop grote woorden te baseren zoals door de HEMA-man, getuigt niet van begrip voor de essentie van ondernemen: de visie van de consumenten en die zijn beslist niet allemaal geporteerd van de huidige situatie (en het College gelukkig ook niet).

Om nog even terug te komen op de opmerking van de “HEMA-man met de grote woorden” t.a.v. onze voorzitter, dat hij niet op de stoel van de ondernemer moet gaan zitten. Misschien wil deze ondernemer dan eens door een echte deskundige zijn eigen ondernemerschap laten toetsen bijvoorbeeld m.b.t. de plaats van de kassa’s in zijn filiaal. Bij de laatste inrichting zijn de kassa’s verplaatst met als gevolg, dat door de rijtjes bij de kassa’s er vaak geen doorkomen meer aan is. Voor bijv. een loopje naar de service- en foto-balie kun je daardoor niet de kortste weg nemen of je moet je door de wachtenden heen wurmen. Een onlogische winkelinrichting en onaangenaam ook voor de wachtenden. Een enquête onder zijn clientèle zou hem op het gebied van ondernemerschap kunnen helpen beter op zijn eigen ondernemersstoel te gaan zitten”.

Donkerstraat richting Markt, 4 februari 2006 foto

K.Chr. Uittien

Volgens “Kontakt” toonde wethouder de Lange “zich blij met de reacties en stelde de winkeliers enigszins gerust: Als wij het gevoel hebben, dat alle ondernemers hetzelfde gevoel hebben, dan zullen we er zeker iets mee doen”. Wethouder, bij deze doen wij een beroep op U om “de rug recht te houden” en de goede voornemens niet af te zwakken. Vanuit de winkeliers kwam het verzoek om een enquête te houden onder alle winkeliers. Indien het College daaraan tegemoet zou komen, zou dan een enquête onder de consumenten - die genieten van al die reclames - niet ook voor de hand liggen. O.i. echter niet

nodig; gewoon verantwoordelijkheid nemen voor het voorgenomen goede beleid en dat uitvoeren.

De ondernemers hebben in Harderwijk altijd al een “heel stevige vinger in de pap” en de resultaten uit het verleden m.b.t. historische panden en mooie gevels zijn meermaals niet in het belang geweest van onze historische binnenstad. En dat belang voor ons en de generaties na ons gaat verder dan het toegeven aan verzet met al te grote woorden van enkele winkeliers.

Luttekepoortstraat vanaf de Wolleweverstraat, 4 februari 2006

foto K.Chr. Uittien

Herderewich - namens veel gemotiveerden voor het aanzien van onze historische binnenstad - steunt het College van harte bij inperking van de reclame. En ook onze honderden leden en vele sympatisanten behoren tot de consumenten waar de winkeliers het van moeten hebben. Wij zien graag de resultaten tegemoet van het voorgenomen beleid om het historische karakter van onze binnenstad nog wat beter tot zijn recht te laten komen!

Donkerstraat vanaf Smeepoortstraat, 4 februari 2006 foto

foto K.Chr. Uittien

In het voorjaar van 1906 doet het gerucht de ronde dat de voogdij van de Ned. Herv. Gemeente van plan is het plein rond de kerk, groot 2.600 m², voor hfl. 4.000.= aan het Rijk te verkopen voor de bouw van een postkantoor. De bouwkundige D. Kok is al bezig met metingen op het plein, terwijl op de staatsbegroting 1906/07 een bedrag van hfl.16.000.= voor dit werk zou zijn gereserveerd. Van diverse kanten komen ingezonden brieven binnen, waarin kritiek op dit ongelukkige plan wordt geuit. De bevolking vraagt zich af hoe zoets kan worden bedacht, n.b. op het kerkhof, de voormalige begraafplaats. Hier wordt tegenin gebracht dat dit geen echt bezwaar kan zijn, omdat er sinds mensenheugenis niet meer begraven is.

Het voormalige kerkhof vóór de Grote Kerk, nu Kerkplein geheten

Op 17 maart verschijnt het volgende bericht in de krant: "Hedenmiddag kwam uit Den Haag hier ter stede het bericht, dat het voormalige kerkhof door het Rijk is aangekocht, teneinde daar een nieuw post- en telegraafkantoor te doen verrijzen". De redactie is afgegaan op een brief van een ambtenaar uit Den Haag, maar moet enkele weken later concluderen dat, tenzij het Rijk meer gaat bieden, het postkantoor er niet zal komen. De notabelen vinden de geboden prijs n.l. te laag.

B&W plaatsen diverse mededelingen in de krant, o.a. over de opkomst van de lotelingen 1905 en 1906. De meesten worden ingedeeld bij het 3e regiment Infanterie, eerst te Bergen op Zoom en daarna te Ede.

Wie geld van de gemeente tegoed heeft, is verplicht de rekening tijdig in te dienen, waarbij verwezen wordt naar de desbetreffende wet van 8 maart 1815. De datum 28 maart is gekozen om de voorjaarsveemarkt te houden, maar de markt wordt slecht bezocht en er is weinig omzet.

Er is een aanbesteding voor de verbouwing van de doodgraverswoning en het lijkenhuisje op de begraafplaats.

Ingang kerkhof, nu "Oostergaarde", op een ansichtkaart uit 1906.

Er worden diverse vergunningen aangevraagd, o.a. door de timmerman Klaas Foppen Jr. voor het oprichten van een visrokerij in de Nonnenstraat, sectie E nr. 2061 (nu Nonnenstraat 2. red.) en door K. Holsteijn voor een gewermakerij met berging voor kruit in de stad. Deze vergunning wordt verleend en zo komt er een gewermakerij met bergplaats voor buskruit aan de Bruggestraat, sectie E nr. 2453 (is Bruggestraat hoek Bongerdsteeg het latere Teopi, red.).

Begin januari wordt de heer Neeb als plaatsvervangend kantonrechter beëdigd.

De burgemeester benoemt Klaas Karssen tot agent van politie 2e klasse. De ontvanger der directe belastingen te Oud-Beijerland K. van Schouwen wordt in gelijke functie te Harderwijk benoemd en de onbezoldigd inspecteur van politie O.L. Vos wordt inspecteur van politie te Katwijk.

De politie moet voor diverse zaken in actie komen. Tegen H.J. wordt proces-verbaal opgemaakt wegens het gooien van sneeuwballen.

Een groot spektakel is de optocht van een aantal jongens door de stad, wat veel rumoer veroorzaakt.

Op de Vischmarkt ontstaat ruzie onder een groep vissers. Tegen een andere visser wordt een onderzoek gestart omdat hij zich tegenover een vrouw zou hebben schuldig gemaakt aan het plegen van onzedelijke handelingen, met geweld of dreiging van geweld (art. 246 Wetboek van Strafrecht).

Ter hoogte van de Essenburg is een overval om geld gepleegd op een koopman, terwijl uit het Harmoniegebouw chocolade wordt ontvreemd. Enkele weken later wordt bericht dat de man die zich hieraan schuldig gemaakt heeft op medisch advies in het Geneeskundig Gesticht voor krankzinnigen "Coudewater" te Rosmalen opgenomen is.

De knecht van beurtschipper B. Schipper wordt tengevolge van een ongeluk bij de Oranjesluizen in Amsterdam ernstig gewond in het Binnen Gasthuis opgenomen.

Op 12 maart steekt er, voor de tweede keer deze winter, een vreselijke storm op. Bleef het de vorige keer bij ontwortelde bomen, nu overstromen de Wellen tot aan de stadsmuur. De bewoners van de Weisteeg brengen tegen de avond zelfs hun vee in de stad in veiligheid. Het Harmoniegebouw komt nu weer eens in het nieuws, want het water staat er zo hoog, dat enkele leden van de vereniging er noodgedwongen de nacht moeten doorbrengen. Maar vergeleken met de provincie Zeeland, waar honderden mensen alle have en goed verloren hebben, valt het hier nog wel mee. Van een ander natuurverschijnsel is sprake op 8 januari. Er is in Harderwijk, Ermelo en Hulshorst een schok gevoeld, waarbij het niet om een trein met buskruit of de kruitfabriek bij Muiden ging, maar om een echte aardschok. Volgens een ingezonden brief van Dr. A.W.H. is dit al eerder voorgekomen. Deze afkorting staat voor de heer A.W. Hoeth, die in Groningen woont, maar die van 1858-1875 in Harderwijk gewoond heeft. Hij schrijft dat het eerste geval zich voordeed op een zondagmorgen tijdens de kerkdienst, waarbij de koperen kerkkronen in beweging gebracht werden. De tweede keer was op een maandagmorgen toen er een hevige orkaan woedde.

De vrijwillige brandweer heeft twee branden moeten blussen, bij Van Meer in de Knijptang en bij Groenestein, zo wordt op het jaarfeest gememooreerd. Door een grote gift van de heer Köster Hencke, de voormalige commandant, is de aanschaf van een vaandel mogelijk gemaakt.

Het kost hfl. 132,50, waarop al bijna 100.= betaald is. Het vaandel ziet er mooi uit, zwart met in zilver de naam van de vereniging, een brandspuit en

de jaartallen 1898-1905, omdat de club zeven jaar bestaat. Op de - zoals gewoonlijk heel gezellige - jaarvergadering wordt het uitgereikt. Het zal voor bezichtiging in de etalage van de Gebr. Ten Broek in de Bruggestraat komen te staan. G.A. Schaftenaar wordt brandmeester aan spuit 1 en A.W.H. Zikking onderbrandmeester aan spuit 2, terwijl A.C. van Burink tot bode bij de gemeentelijke brandweer (witte spuit) wordt benoemd.

Op diverse plaatsen is behoefte aan personeel.

Het Burger Weeshuis vraagt een 2e dienstbode, die kan strijken, naaien en verstellen, terwijl bij de boekhandel van W.Wielenga een "flink jong-mensch" aan de slag kan.

Mevr. Elias, de echtgenote van de vorige burgemeester, vraagt vanuit Zaandam een degelijke zindelijke keukenwerkmeid, niet beneden de 20 jaar. Het loon bedraagt hfl. 110.= en hfl. 20.= "waschgeld", buiten verval. Iemand in Leeuwarden vraagt een keukenmeid, die hfl. 120.=, hfl. 26.- en verval in het vooruitzicht gesteld krijgt.

De fotograaf Ziegler, die sinds kort in Zwolle woont, maar hier zijn zaak nog drijft, vraagt een nette jongen "voor opleiding". Ziegler heeft onlangs naam gemaakt door een reproductie te maken, met open ogen, van de foto van een overleden persoon met gesloten ogen. Dit betrof notaris Roersch te Venlo, een broer van Th. Roersch, de oud-commandant van het Koloniaal Werfdepot. Laatstgenoemde heeft zijn waardering hiervoor in een ingezonden bericht uitgesproken.

In de krant verschijnt een mededeling over reizen naar Zwolle. Er zijn

Station Harderwijk met aankomende stoomlocomotief

mensen die eerst een kaartje naar Nunspeet kopen, voor de lokaalrein, om vandaar een retour naar Zwolle te nemen. Dit is goedkoper dan één kaartje, maar deze passagiers moeten dan wel heel vroeg met de laatste trein rechtstreeks naar Harderwijk reizen en hebben voor die prijs niet het recht later op de avond over

Amersfoort terug te reizen, zo wordt er gewaarschuwd. Er is nog een probleem voor de reizigers. Was er in een eerder jaar te lezen, dat de mensen soms wel 8 minuten te vroeg aan het station waren, omdat de

stadsklok 28 minuten boven de Greenwichtijd aanwees, nu is er een nog groter verschil. De klok is n.l. 12 minuten voor bij de "Amsterdamsche" tijd en zelfs 32 minuten bij het spoor.

Een inwoner doet d.m.v. een ingezonden brief zijn beklag over de niet-brandende straatverlichting aan de Stationsweg, waardoor hij 's ochtends tegen 7 uur bij stromende regen al voelend en tastend de weg naar het station amper kon vinden. De gemeente heeft blijkbaar genoeg geld om de lantaarns in de stad de hele nacht te laten branden, zo schrijft hij, maar waarom daar geen geld bespaard door ze om en om te laten branden, zoals het ook in de grote steden gebeurt, en zo ook de Stationsweg te verlichten?

In Hierden heeft de kerk de consistoriekamer beschikbaar gesteld voor een vergadering over het belang van het bemesten van de landerijen. De verhuur van zitplaatsen heeft er hfl. 50,- meer opgebracht dan in andere jaren.

Bij de Ned. Herv. Gemeente in Harderwijk is de heer L. van Schie tot ouderling bevestigd. Hij is ook president van het mannenkoor Harpe Davids, maar voor deze functie bedankt hij i.v.m. zijn drukke werkzaamheden.

Het koor, dat eerst in gebouw Obadja oefende, is nu gehuisvest in de concertzaal.

Op 3 januari is er een uitvoering in de Geref. Kerk, samen met de muziekvereniging "Zingt den Heere" uit Ermelo. Er komen daarna plannen voor een dameskoor en dit lijkt een succes te worden want de eerste avond geven zich al 40 leden op. Op de 31e jaarvergadering van de jongelingsvereniging "Daniël" - tot voor kort ook onder voorzitter Van Schie, maar ook hier heeft hij bedankt - is uit het verslag te horen dat er een reciteervereniging met 18 leden en een afdeling stenografie met 9 leerlingen is.

De heer A. Oosterling, die eind 1905 zijn 50-jarige jubileum als brigadier van de Rijksveldwacht vierde, krijgt nu door de jubileumcommissie een door E. Hamstra gecalligrafeerd album aangeboden.

De stichting Steun aan Vrouwenarbeid organiseert een kookcursus voor gehuwde vrouwen en meisjes. Begin maart zijn er blijkbaar vorderingen gemaakt, want dan bestaat de mogelijkheid om "een kijkje in de kookles" te nemen.

Regelmatig worden de scholen bezocht door een opziener. De district-schoolopziener Gangel viert zijn 70e verjaardag en wordt voor zijn verdiensten onderscheiden met de ridderorde van Oranje-Nassau.

De regenten van het Oude Mannen-, Vrouwen- en Kinderhuis laten weten dat mensen die hun familie in het gesticht willen bezoeken hiervoor de mogelijkheid hebben 's middags van 3-5 uur.

In een woning Achter de Muur wordt de bewoonster dood in haar woning aangetroffen. Het betreft de 58-jarige Fennetjen van den Brink, weduwe van Carl Wehde, eerder van Pieter Baaij. Zij is aan een hartkwaal overleden.

Bij het echtpaar P. Bruining / M. den Boer in de Keizerstraat, nr. D 214, komt eind januari een levenloze drieling ter wereld.

Op 28 maart zijn de ramen en gordijnen van het gemeentehuis gesloten i.v.m. de begrafenis van de voormalige bode Berend Smink, die op 24 maart overleden is. Van 20 april 1853 tot zijn eervol ontslag op 1 april 1898 is hij in functie geweest.

Veiling te Harderwijk.

 Notaris HOFFMANN zal op **Vrijdag 17 November 1905** bij inzet en op **Vrijdag 1 December 1905** bij toeslag, telkens 's avonds **8 uur** in het „Hotel KAMM“ te Harderwijk,

publiek verkoopen

voor de Weduwe JAN KUIPER en Kinderen.

 Het Huis,
van ouds genaamd „DE PELLEKAAN“, waarin **Koffiehuus met Stalling en Bovenwoning**, staande en gelegen aan den hoek der Hondegardstraat en Hoogstraat te Harderwijk, kadaster Sectie E No. 2318, groot 2 aren.

Te bezichtigen elken Dinsdag en Vrijdag. Te aanvaarden 1 Mei 1906. Betaaldag der koopsom 1 Mei 1906. Nadere inlichtingen geeft Notaris HOFFMANN te Nunspeet.

uit: Harderwijker Courant 15-11-1905

Regelmatig zijn er veilingen voor de verkoop of verhuur van huizen of percelen grond of hout.

Zo wisselt "De Pellekaan" in de Hondegatstraat van eigenaar. Jan Kuiper en kinderen verkopen het voor hfl. 4.150.- aan Klaas Kuiper.

Ook wordt te koop aangeboden een "best loopend biljart met toebehoren", aan de Smeepoortstraat bij A. Lenstra. "Aan den tol bij van Asselt" zijn 4 percelen dennendunsel te koop en "voor in de dennen en aan de Galgenberg" 4 percelen liggende dennen.

Het aantal inwoners is in 1905 gestegen van 7240 tot 7326, na een daling in het jaar daarvoor.

Weliswaar zijn er meer mensen vertrokken dan er zich gevestigd hebben, maar dankzij een geboorteoverschot is het aantal mannen en vrouwen met resp. 49 en 37 personen toegenomen.

Geboren en getogen in Tonsel in de gemeente Ermelo, maar op school gegaan in Harderwijk. Mijn beide ouders zagen in Harderwijk het levenslicht waar hun voorouders al gedurende eeuwen woonden. Vandaar mijn belangstelling voor en kennis van een stukje Harderwijkse familie-geschiedenis en zeker ook herkenbaar voor echte Harderwiekers.

Mijn vader was Aalt Jansen, zoon van Andries Jansen, die visser was met de bijnaam "De tuinman". Zijn moeder was Gerbrig Foppen, bekend en befaamd als Garremeu of Opoe Garre. Mijn grootvader stond bekend als een heel goede visser en zoals mijn grootmoeder tegen haar kinderen zei: "Jullie vader is een vername vistersman". Opoe Garre is een verhaal apart. Zij had in die tijd, zo ongeveer vanaf de eerste wereldoorlog een garnalenpellerij in de Hoogstraat, wat in die tijd iets heel bijzonders was. Die had ze overgenomen van de Gebrs. den Herder, die zelf met iets anders wilden beginnen.

Opoe was om zo te zeggen een enorm goede "vrouwelijke zakenman".

's Morgens om vier uur zat ze in de visafslag om garnalen te kopen. Daarnaast had ze ook nog een groot gezin. Na de dood van mijn grootvader in 1923 heeft ze de zaak nog een lange reeks van jaren voortgezet. Ze had ook 2 botters in de vaart, n.l. de HK 50 met als schipper Jan Jansen met de bijnaam Jan Piek en de HK 96 met als schipper Peter Klaassen, die Peter de Moeke genoemd werd. Mijn moeders naam was Evertje Dooijeweerd. Zij was een dochter van Antonie Dooijeweerd en Maria Meeboer. Mijn grootvader kwam van een familie waaruit veel koeherders voortgekomen zijn.

Zelf was hij in zijn jonge jaren landarbeider. 's Zomers ging hij gras maaien in Noord-Holland en ook wel in Duitsland. Dit was een keihard leven, waarbij praktisch van zonsopgang tot zonsondergang gewerkt moest worden. Geen wonder, dat je vaak oudere mannen zag, die krom gegroeid waren. Wij vonden het prachtig, dat hij zelf zijn sokken breide. Het zal wel één recht, één averecht geweest zijn. Toch is hij er uiteindelijk in geslaagd zelf een eendenbedrijfje aan de Parallelweg te beginnen.

Nu terug naar de garnalenspellerij. Mijn vader was niet in de wieg gelegd om visser te worden. Ook zag hij het in de garnalen niet zo zitten en had hij in zijn jonge jaren verschillende beroepen. Zo was hij letterzetter en ook nog kleermaker. Uit de garnalenspellerij kwamen, wat we nu een restprodukt zouden noemen, n.l. garnalendoppen. Die moest mijn vader dan met een handkar naar Tonsel brengen naar een familie de Vries, die toen op Buitenzorg woonde. Deze mensen hadden wat kippen waaraan ze de garnalendoppen voerden. Nu kwam daar nog bij, dat een broer van Opoe Garre, Klaasoom in Harderwijk aan het Hoge Pad bij de Sypel een 300 eenden hield, die uit Waterland in Noord-Holland kwamen, de bakermat van de eendenhouderij. Daar scheen hij zoveel mee te verdienen, dat hij behalve dat hij in zijn levensonderhoud kon voorzien, ook nog zijn aanzienlijke dorst kon lessen en dat niet met water! Opoe Garre zag daar wel brood in en zo kon het gebeuren, dat mijn vader in Tonsel een stukje grond kocht om daar ook een eendenbedrijfje te beginnen. Met wat geleend geld van zijn moeder kocht hij een stukje grond voor 7 centen de vierkante meter. Mijn vader was toen 21 jaar.

Voordat mijn ouders naar Tonsel verhuisden, waar een huisje gebouwd werd, trouwden ze eerst en vanzelfsprekend in Harderwijk. In die tijd was het nog niet de gewoonte, dat er voor elk bruidspaar een aparte kerkdienst gehouden werd en zo gebeurde het, dat gelijk met mijn ouders nog een stel trouwde, alleen waren dit mensen die beiden voor de tweede keer trouwden. Ze hadden elk dan ook al een stuk of zes kinderen. Dit huwelijk werd zo rijk gezegend, dat er nog een stuk of acht bijkwamen. Ze woonden dan ook in 2 huizen. Eén van de kinderen uit dit gezin was later een schoolvriendje van me, Barend Luiting met wie ik vaak na schooltijd stekelbaarsjes ging vangen in de Wellen.

Zolang het huis in Tonsel nog niet klaar was, woonden mijn ouders eerst een tijdje in bij de Familie Vitranga, die in het huis "Slamat Datang" woonde aan de Stationslaan. Mijn moeder was daar dienstmeid zoals "Hulpen in de Huishouding" toen nog genoemd werden. Daarna verhuisden ze naar Tonsel om met het avontuur te beginnen. Daar kwam mijn vader al snel tot de ontdekking, dat het makkelijker is om een gezin te stichten, dan om een eendenfokkerij te beginnen. Hij had, bij wijze van spreken, nog nooit een eend gezien.

Mijn oudste broer Andries, de latere fotograaf, werd wegens omstandigheden in Harderwijk geboren. Ik werd in 1922 in Tonsel geboren. Mijn ou-

ders waren toen nog helemaal op Harderwijk georiënteerd, zodat het dus totaal geen vraag was waar we op school zouden gaan en het lag voor de hand, dat het de Christelijke school op de Vischmarkt werd. De eerste jaren liepen we naar school, ongeveer vier kilometer. Dat was met onze korte beentjes een hele afstand. We gingen altijd met twee neefjes samen naar school n.l. Gerard en Driesje Kamphuis. 's Middags aten Andries en ik bij Opoe Dooijeweerd, die aan de Kuipwal naast het politiebureau woonde. Gerard en Driesje aten dan bij Opoe Garre, die aan de Vischmarkt woonde. 's Morgens moesten we natuurlijk wel op tijd op school zijn. Om het wat sneller te doen, deden we altijd "huis hard, huis zacht". Dan liepen we van het ene huis naar het andere hard en dan naar het volgende normaal, en zo om en om. Andries rekende het wel zo uit, dat we hard moesten lopen waar de huizen ver van elkaar stonden en langzaam waar het andersom was. Als 's middags de school uit was hadden we alle tijd. Na twee jaar lopen naar school gingen we samen op de fiets, waarbij Andries trappen moest, omdat hij de oudste was. Voor mij een hele vooruitgang. Nog later gingen we met de bus.

Zo begon dus op 1 juni 1928 mijn schoolleven op de Vischmarktschool. Ik was toen nog geen zes jaar. In die tijd was meester Andringa het hoofd van de school. Hij woonde in de Stationslaan en kwam altijd te voet naar school, gewapend met wandelstok en hoed. In de eerste klas hadden we juffrouw Pieper.

Vischmarktschool

Van de tweede en derde klas weet ik het niet meer zo goed, maar in de vierde klas hadden we meester Roelof Jansen. Wat ik me nu nog altijd goed herinneren kan, is dat hij geweldig mooi vertellen kon. Verder waren er o.a. meester Hildebrand en juffrouw Klaassen. In de klassen waren wel grote ramen, maar de onderste ruiten waren van matglas, zodat je helaas van het buitengebeuren niks kon zien. In het begin gebruikten we nog een lei en griffels, en ieder kind had een griffeldoos. Behalve griffels zat er ook een sponsje in om je lei mee schoon te veegen. Bij dat sponsje werd dan vaak een erwt of boon gelegd, die in korte tijd begon uit te lopen.

Wat me echter nog het allerbeste is bijgebleven, is het naargeestige, deprimerende en doordringende geluid van de misthoorn, die bij de haven was opgesteld. Nu lijkt het net of het toen altijd mistig was. Je zou er dol van worden.

Het hoogtepunt van de dag was natuurlijk het speelkwartier. Dat vond uiteraard plaats op de Vischmarkt, een ideale locatie voor allerlei activiteiten. Het is opvallend, dat de kinderspelen op bepaalde tijden van het jaar, zonder dat iemand wist waarom, wisselden. Zo was er voor de meisjes een tijd om touwtje te springen, om te kaatseballen of met diabolo's te spelen. Bij de jongens was dat knikkeren, bokspringen, haasje over, tikkertje, verlossertje. Ook was er een spel, dat ik alleen maar in Harderwijk gezien heb en wel het piere-wietsen. Daarbij werd een smalle gleuf gegraven en daar dwars overheen werd een korte stok gelegd. Het was dan de bedoeling dat deze stok met een vele langere stok, die in de gleuf onder de korte stok geplaatst werd, omhoog gewipt werd en dan bij het neerkomen met de lange stok zo ver mogelijk weggeslagen werd. En niet te vergeten het hoepelen. Het summum was het bezit van een ijzeren hoepel, gemaakt door smid Adriaan Roggeveen.

Langs de Vischmarkt bevonden zich verschillende winkels en bedrijfjes. Om er maar een aantal te noemen:

Op de hoek van de Schoenmakersstraat was de sigarenmakerij van Hendrik Kok, een lid van de Kommiesjesfamilie. Hij was sigarenmaker en zat altijd voor het raam zijn beroep uit te oefenen. Af en toe kwam hij naar buiten om een bundel tabaksblad in een emmer water te dompelen. Hij had een aantal planken of mallen voor zich op tafel waarin hij de sigaren vormde. Hij was lichamelijk gehandicapt en verplaatste zich met een invalidenwagen. Hij was één van de steunpilaren van de voetbalvereniging VOG, het latere VVOG, waarvan hij ook bestuurslid was. Rechts van hem was bakkerij van Emst, die veel reclame maakte voor zijn dennenkoeken. Op de ande-

re hoek van de Schoenmakersstraat was de kruidenierswinkel van Reijers. Daarnaast woonde Opoe Garre. Nadat ze naar Tonsel verhuisd was, vestigde zich daar bakkerij Kelderman. Op de hoek van de Grolssteeg was de smederij van Adriaan Roggeveen. Het was heel spannend om te zien hoe daar vaak paarden werden beslagen, meestal van die grote werkpaarden. Nu ruik ik nog de geur, die vrij kwam als het rood gloeiende ijzer tegen het eelt onder de paardenhoef gedrukt werd om het ijzer passend te maken. Verder was er de nettentaanderij van Lukas Bruining. De netten werden buiten de poort te drogen gehangen. Dan de winkel en kolenhandel van de ouders van Gezusters de Lange. Die winkel heette in het begin "De goedkope winkel". Er werden ook visserijbenodigdheden verkocht zoals b.v. oliegoed en zuidwesters. Later werd de winkel voortgezet door de befaamde "Gezusters de Lange", waarvan er maar liefst acht waren. Deze winkel bestaat nog steeds.

In de Schapenhoek was de slagerij van Mannes uit de Bosch. Aan de andere kant van de Vischmarkt in het zgn. Rooie Dorp was o.a. een stadsboerderij, die bewoond werd door het echtpaar Peter Schriever en Aartje Karssen. Hun werk was een wonderlijke combinatie van groentehandel en het ophalen van de beruchte "tonnetjes". Daar moet je verder maar niet teveel over nadenken. Dan zaten aan die kant van de Vischmarkt o.a. Willem Braun de kleermaker, de dames Kok met hun limonadefabriek, de palinghandel van de firma Jan Foppen, die uitge-

Ingang "het Rode Dorp" op de Vischmarkt

groeid is tot een heel groot bedrijf, het schildersbedrijf van Piet Schaddenhorst, Drukkerij Mons en Lukas Groen de zeilmaker. Op de hoek van de rechte Oosterwijk bevond zich de Landbouwschuur van de Boerenbond. Daarnaast bevond zich de kolenhandel van Stoffel Dragt. Ook herinner ik me, dat aan de andere kant van de school het timmerbedrijf was van Janus Visch. Kortom genoeg te zien en te doen om je tijdens het speelkwartier niet te vervelen.

Zoals gezegd gingen mijn broer Andries en ik 's middags bij Opoe Dooijewerd aan de Kuipwal warm eten. Ze kon toen al heel lekkere nasi maken. Dat hield waarschijnlijk verband met het feit, dat haar dochter, voor ons tante Wijm, met haar man, die militair was, zes jaar in het toenmalige Nederlands-Indië doorgebracht had. Ook maakte ze zelf het beslag voor brood dat naar bakkerij Kluiver gebracht werd om te laten bakken. Het waren van

die grote boerenmikken, die heel lekker smaakten. Het brood werd dan op een grote plank, die afgedekt was met een theedoek, door mijn oom Wouter, die toen ook nog maar een jongetje was, op zijn schouder naar de bakker gebracht. Die bakkerij wordt dan ook niet voor niets "De ouderwetse bakkerij" genoemd. Ook hield mijn grootmoeder op de plaats een varken, dat dan in de herfst thuis geslacht werd en verwerkt door de hele familie. O.a. werd er hoofdkaas en zure zult gemaakt waarvan ik, nu ik er over schrijf, nog begin te rillen. Van de blaas werd door Opa een zgn. voekepots gemaakt, waarmee je op de daarvoor bestemde tijd langs de deuren ging in de hoop om een cent of snoep te krijgen. Daar hoorde een versje bij dat als volgt ging: "Voekepotterij, voekepotterij. Geef me een cent, dan ga ik je voorbij". Ook heb ik schaatsen geleerd van Opa Dooijeweerd op de gracht, die toen nog langs de Kuipwal liep en een verbinding vormde tussen de Friesche gracht en de haven. Aan de overkant van de gracht was de Bleek, die ook inderdaad als zodanig gebruikt werd. Het huis, waarin Opa en Opoe Dooijeweerd woonden, grensde met de achterkant aan een grote tuin, die vol stond met bessenstruiken. De bessen werden geplukt door jongens en meisjes, die uitbetaald kregen naar hun plukprestaties. In die tuin stond een geweldig grote moerbeiboom, die heerlijke vruchten gaf. Je moest alleen oppassen, dat je het sap niet op je kleren kreeg.

Ook gingen we elke dag wel even aan bij Opoe Garre op de Vischmarkt. Het was een huis, waarbij je een paar treden op moest om bij de voordeur te komen. Als je binnen kwam stond er links op een kastje waarin de gasmeter zat altijd een trommeltje met balletjes, waarvan we er één mochten nemen. Je had het hart niet in je lijf om er twee of meer te pakken. Daarvoor hadden we te veel ontzag voor Opoe. Soms, als ze in een goede bui was, kreeg je een cent om een gelukstoffee te kopen. Dat deed je dan of bij bakkerij Krop in de Hondegatstraat of bij Mientje van Ugchelen, die een winkeltje had in de Schoenmakersstraat. Bij zo'n gelukstoffee zat soms een papiertje, waarop stond welke prijs je gewonnen had. Ook gingen we voor de cent soms snoep kopen bij Jan Aboe, die een snoepzaakje had in de Luttekepoortstraat. Ik vond het altijd een beetje griezelig daar. Op de toonbank lag een blad met daarop de verschillende soorten snoep. Daar kon je zelf uitzoeken. Mijn favoriet was zoethout.

Jan Aboe had een kennis, die Oartje Kars heette, in ieder geval werd ze zo genoemd. Zij was misschien wel één van de laatste marketentsters, die Nederland gekend heeft. Wanneer de soldaten uit de verschillende kazernes op oefening gingen, dan liep zij achteraan mee met een grote mand met

versnaperingen aan haar arm, die ze dan tijdens de rust probeerde te verkopen.

In onze vrije tijd gingen we heel vaak naar de haven, waar altijd wel wat te beleven viel. Het was in de tijd, dat de afsluitdijk er nog niet was. Er werd dan ook volop zoutwatervis aangevoerd, waaronder soms enorme hoeveelheden haring, die dan vaak ook bijna niets opbrachten. Verder schol en bot, schar, ansjovis, enz. en vooral niet te vergeten paling en garnalen. De vis werd naar de afslag gebracht en daar geveild. Veel vis werd in Harderwijk verwerkt. Beroemd was de gerookte haring, die dan ook "Harderwijker" genoemd werd en vooral niet te vergeten gerookte paling.

Als je op zomeravonden door de Rechte Oosterwijk liep, zaten de vissersvrouwen, omringd door hun kroost, voor hun huis te breien en de laatste nieuwtjes uit te wisselen. Ze zullen gedacht hebben aan het gezegde: "Een paardentand en een vrouwenhand mogen nooit stilstaan". Dat gold trouwens ook voor hun monden.

Ook op zaterdagmorgen moesten we naar school. Daarna was er altijd wel gelegenheid om naar de markt te gaan, die toen op het Marktplaatsje voor het Stadhuis gehouden werd. In die tijd kon je op de markt nog biggen en ander kleinvee kopen. Verder waren er ook altijd boerinnen uit Hierden, die producten van hun boerderij te koop aanboden zoals boter en eieren.

Eén van de hoogtepunten van het jaar was wel de viering van Koninginnedag die toen natuurlijk i.v.m. de verjaardag van Koningin Wilhelmina op 31 aug. gevierd werd. Er was dan op de markt een aubade van schoolkinderen. Die aubade werd afgenomen door de burgemeester, de garnizoenscommandant en andere hoogwaardigheidsbekleders. Vooraf werd er op het Kerkplein een paar middagen geoefend. Dat gebeurde onder leiding van Meester Bronsveld of Meester Veenhof.

's Middags waren er volksspelen op Kranenburg, waar heel Harderwijk voor uit liep. Bijzonder populair waren het tonnetje-steken, ringrijden, zaklopen en, niet te vergeten, mastklimmen dat haast vanzelfsprekend door vissersjongens werd gewonnen. Naar mijn idee was het op deze dag ook altijd mooi weer. Als ik me goed herinner was er 's avonds vuurwerk in de Wellen.

Wat ik nog meegemaakt heb tijdens mijn schooltijd in Harderwijk was de viering van het 700-jarig bestaan van de stad. Dit was een geweldig feest, dat dan ook uitbundig gevierd werd. Wat ik me vooral nog herinner is, dat voor de schoolkinderen een film werd vertoond in de Garnizoens-ontspanningszaal aan de Mecklenburglaan, die toen nog Leuvenumseweg heette. Dit was de eerste keer in mijn leven, dat ik een film zag. De film ging over Piggelmee, een bekend sprookje in die tijd. Door alle sneeuw op het witte doek kon je van de beelden nauwelijks iets zien, maar toch was het iets, dat een onuitwisbare indruk gemaakt heeft.

Ik ben langzamerhand aan het afsluiten van mijn verhaal gekomen. Al schrijvende komen er steeds meer herinneringen boven. Ik merk, dat het moeilijker is om dit verhaal af te sluiten dan het was om het te beginnen. Er zijn nog zoveel dingen te vertellen, zoals b.v. dat ik nog lid geweest ben van de trommelclub "Klein maar Dapper", het rondjes lopen in de stad op zaterdagavond, de zondagmiddagwandelingen bij de Stadsdennen, waar de hele Harderwijkse jeugd bijeen kwam, enz., enz.

Ik heb bij het schrijven vaak een beroep moeten doen op het ijzeren geheugen van mijn nicht Hannie Doppenberg-de Lange, één van de hierboven genoemde "Gezusters de Lange".

Van harte hoop ik dat u bij het lezen van deze herinneringen net zoveel plezier zult hebben als ik bij het opschrijven er van.

Om wat duidelijkheid te verschaffen in de familierelaties die Anton Jansen in zijn "jeugdherinneringen" beschrijft, plaatsen wij nu een stukje uit zijn kwartierstaat. U weet wel, zo'n lijst met ouders, grootouders, overgrootouders, enz. Met 6 generaties heb je dan 62 voorouders!

Anton is een zeer gewaardeerde medewerker van onze werkgroep "Genealogie". Op woensdagmorgen zien we elkaar in het gemeentearchief van Harderwijk en schrijven het bevolkingsregister op kaarten, die later door een andere medewerker gedigitaliseerd worden. We drinken er koffie en in de tussentijd halen we ouwe koeien uit de sloot. 't Is altijd erg gezellig.

Generatie I

- 1 **Antonie JANSEN**, oud-directeur eendenfokkerij, geboren te Ermelo op 31-10-1922.

Ouders:

- 2 **Aalt JANSEN**, visser, eendenhouder, geboren te Harderwijk 30-4-1898, overl. Ermelo 13-1-1977. Trouwt te Harderwijk 11-8-1920.
- 3 **Evertje DOOIJEWEEED**, geboren te Harderwijk op 30-1-1896 en overleden te Ermelo op 21-12-1949.

Grootouders (vaderszijde):

- 4 **Andries JANSEN**, visser met de **bijnaam "De Tuinman"**, geboren Harderwijk 8-12-1855 en overleden op 9-12-1923. Trouwt aldaar 13-6-1877 met
- 5 **Gerbrig (Garremeu of Opoe Garre) FOPPEN**, vishandelaarster, geb. te Harderwijk op 24-7-1854 en aldaar overleden op 25-12-1943.
Grootouders (moederszijde):
- 6 **Antonie DOOIJEWEEED**, geb. Harderwijk 16-4-1870 en overleden op 14-3-1952. Trouwt aldaar op 9-8-1893 met
- 7 **Maria MEEBOER**, geb. Hierden 17-8-1873 en overl. te Harderwijk op 17-6-1932.

Overgrootouders vaderszijde:

- 8 **Klaas JANSEN**, visser, geb. Harderwijk 26-3-1829, overl. 23-5-1917. Trouwt aldaar 12-5-1852 met
- 9 **Margarita VERMEER**, dienstbode, geb. Harderwijk 12-12-1830, overl. ald. 14-4-1914.
- 10 **Klaas FOPPEN**, koopman en visser, geb. Harderwijk 17-11-1820, overl. ald. 9-11-1906. Trouwt ald. 19-8-1846 met
- 11 **Willemina de GROOT**, geb. Harderwijk 31-5-1823 en overleden op 26-4-1908.

Overgrootouders moederszijde:

- 12 **Gerrit DOOIJEWEEED**, daghuurder en koeherder, geb. Putten 2-2-1836, overl. Harderwijk 4-12-1920. Trouwt aldaar 1-5-1861 met
- 13 **Wijntje TIJDEMAN**, dienstmeid, geb. Elburg 25-9-1835, overleden te Harderwijk 8-1-1894.
- 14 **Kornelis MEEBOER**, landbouwer, geb. Harderwijk 9-6-1840, overl. ald. 2-1-1912
Trouwt te(1) Harderwijk 21-8-1872 **Evertje TERMAAT** (zie 15).
Trouwt te(2) Harderwijk 15-3-1893 **Gerritje BRANTSSEN**, geb. Ermelo 18-1-1832, overl. Harderwijk 21-11-1900.
Trouwt te(3) Harderwijk 19-11-1902 **Hermina JANSEN**, geb. Harderwijk 22-8-1839, overl. ald. 24-12-1925.
- 15 **Evertje TERMAAT**, dienstbode, geb. Putten 6-12-1835, overleden te Harderwijk 16-9-1891.
Eerder gehuwd te Putten, 31-12-1859 met **Gerrit KUIT**, landbouwer, geb. Ermelo/Horst 27-6-1832, overl. Harderwijk 26-9-1871.

Betovergrootouders:

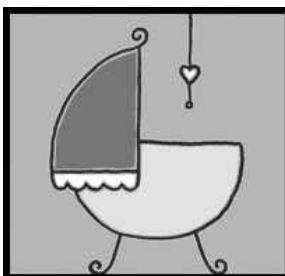
- 16 **Jan JANSEN**, visser, gedoopt Harderwijk 9-4-1786 en overleden op 27-5-1853. Trouwt aldaar op 24-12-1810 met
- 17 **Hester KLAASSEN**, ged. Harderwijk 31-12-1786, overl. 8-11-1852.
- 18 **Andries VERMEER**, arbeider, geb. Harderwijk 21-11-1794, overleden 8-3-1866. Trouwt te Harderwijk 30-4-1824 met
- 19 **Aaltje BRANDSEN**, geb. Harderwijk 24-6-1798, overleden 19-5-1868.
- 20 **Marten FOPPEN**, visser, gedoopt Harderwijk 9-6-1782 en overleden 18-7-1862. Trouwt kerkelijk aldaar 19-4-1807 met
- 21 **Magdalena (Leentjen) SCHOENMAKER**, ged. Harderwijk 25-12-1785, overl. aldaar 8-6-1847.
- 22 **Roelof Jansen de GROOT**, voerman, gedoopt Harderwijk 17-3-1787 en overl. 18-4-1857. Trouwt aldaar 12-5-1813 met
- 23 **Gerbricht Gangelofs JANSEN**, gedoopt Harderwijk 22-7-1784 en overleden 6-9-1849.
- 24 **Antoon (Antonie) DOOIJEWEEED**, arbeider en koeherder, geb. Harderwijk 7-10-1806 en overl. 5-6-1854. Trouwt te Putten 18-4-1835 met
- 25 **Geertje Wouters van 't GROENEWOUD**, geb. Putten 12-10-1813, overl. Harderwijk 24-1-1892.
- 26 **Pieter TIJDEMAN**, tuinman, dagloner, geb. Epe 3-4-1796, ged. ald. 17-4-1796, overl. Elburg 23-8-1857. Trouwt aldaar 6-5-1830 met
- 27 **Liberta Catharina van der LAAN**, geb. Amsterdam 3-7-1804, overl. Elburg 1-7-1862.

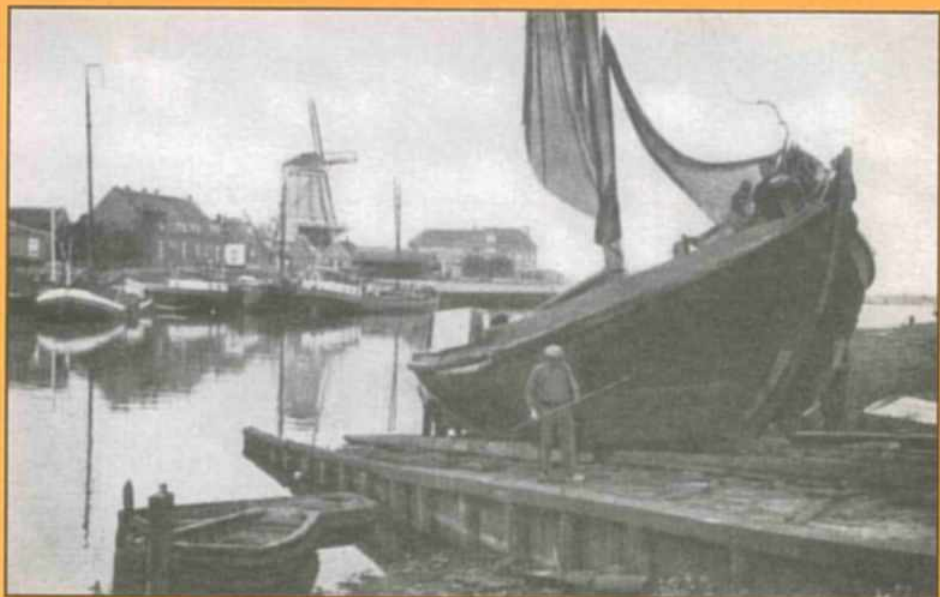
- 28 **Nuij Jacobs MEEBOER**, arbeider, geb. Ermelo 9-12-1805 en overl. Harderwijk 10-11-1858. Trouwt te Harderwijk 30-6-1830 met
- 29 **Maria** Cornelissen **DEKKER**, geb. Hierden 6-1-1811, overl. Harderwijk 5-3-1886. Zij hertrouwt te Harderwijk 4-4-1860 met **Johann Friederich Christian MEIJER**, gepens.militair, geb. Kutenhausen circa 1804.
- 30 **Jacobus TERMAAT**, schoenmaker, geb. Putten 21-10-1798, overl. ald. 28-10-1867. Trouwt te Nijkerk 5-5-1824 met
- 31 **Sara Maria WERNIKA**, geb. Nijkerk 20-5-1795, overl. Harderwijk 12-9-1868.

Oudouders:

- 32 **Jan JANSEN**, visser, ged. Harderwijk 10-8-1759 en overl. 30-12-1834. Trouwt kerk Hierden 19-6-1785 met
- 33 **Aaltje HEIMENS**, gedoopt Harderwijk 18-3-1750 en begraven 3-12-1807.
- 34 **Klaas CORNELISSEN**, visser en schipper, gedoopt Harderwijk 16-3-1764 en overleden 18-4-1843. Trouwt kerk Harderwijk 4-5-1786 met
- 35 **Aaltje Peters LUITINK**, gedoopt Harderwijk 20-11-1757 en overleden 11-9-1814.
- 36 **Rende VERMEER**, kleermaker, gedoopt Harderwijk 14-10-1753 en overleden 22-8-1826. Trouwt kerk Hierden 14-1-1787 met
- 37 **Annetien** Gerrits, gedoopt Harderwijk 15-2-1758 en begraven 9-7-1805.
- 38 **Otto BRANDS**, daghuurder, gedoopt Tiel 24-2-1768, overleden Harderwijk 12-4-1850. Trouwt vóór 1795, (nog steeds weten we niet waar !!) met
- 39 **Margrietje KLAASSEN**, gedoopt Harderwijk 21-3-1776 en overleden 9-12-1838.
- 40 **Claas AARTSEN (FOPPEN)**, gedoopt Harderwijk 18-9-1740 en begraven 24-4-1784. Trouwt kerk aldaar 25-5-1779 met
- 41 **Sophia** Freriks **van LUIJK**, gedoopt Harderwijk 24-5-1758 en overleden 26-12-1841.
- 42 **Jan SCHOENMAKER**, gedoopt Harderwijk 8-1-1736 en begraven 27-8-1794. Trouwt kerk ald. 31-3-1765 met
- 43 **Antonia KAPPERS**, gedoopt Harderwijk 28-10-1746 en overleden 25-8-1823.
- 44 **Jan Roelofsen de GROOT**, gedoopt Harderwijk 12-3-1752 en overleden 15-1-1830. Trouwt kerk Harderwijk 7-9-1784 met
- 45 **Willemijntje RENDEN**, gedoopt Harderwijk 23-5-1762 en begraven 24-11-1788.

- 46 **Gangelof JANSEN (STROOP)**, voerman, ged. Harderwijk 28-4-1743 en overleden 18-2-1819. Trouwt kerk aldaar 22-12-1782 met
- 47 **Bartje THIJSSSEN**, ged. Harderwijk 7-2-1755, overl. ald. 10-3-1812.
- 48 **Gerrit DOOIJEWEEED**, landbouwer, ged. Harderwijk 6-10-1774 en overleden 19-11-1854. Trouwt kerk ald. 5-8-1798 met
- 49 **Willempje Jans de GROOT**, ged. Ermelo 20-9-1767, overl. Harderwijk 11-2-1811.
- 50 **Wouter Lubberts GROENEWOUD**, geb. Ermelo 6-7-1780. Trouwt kerk Putten 2-12-1810 met
- 51 **Gerritje Gerrits van de KAMP**, geb. Putten 23-6-1783 en overleden 30-8-1835.
- 52 **Derk Daniel TIJDEMAN**, heelmeeester der stad Elburg, ged. Hattem 29-3-1767, overl. Elburg 19-4-1816. Trouwt kerk Oldebroek 2-4-1794 met
- 53 **Hendrikje HENDRIKS**, gedoopt Oosterwolde 12-3-1767, overleden Epe 05-04-1806.
- 54 **Pieter van der LAAN**, scheepstimmerman, gedoopt te Amsterdam 16-7-1777, trouwt aldaar op 28-8-1801 met
- 55 **Wijntje VOS**, provenierse op het Feitenhof, gedoopt te Amsterdam 2-2-1772, overleden te Elburg op 5-4-1838.
- 56 **Jacob Petersen MEEBOER**, ged. Ermelo 13-10-1754 en overleden 3-4-1817. Trouwt kerkelijk aldaar 4-12-1791 met
- 57 **Weimptje JACOBS**, spinster, ged. Harderwijk 4-4-1773, overleden Hierden 14-4-1839.
- 58 **Kornelis Beertsen DEKKER**, landbouwer, ged. Hierden 11-11-1764, overl. ald. 6-3-1818. Trouwt kerk Hierden 21-5-1797 met
- 59 **Gerritje Willems MULDER**, ged. Elspeet 27-5-1775, overleden Hierden 24-3-1855.
- 60 **Beert TERMAAT**, schoenmaker, ged. Putten 11-5-1761, overl. ald. 19-2-1824. Trouwt kerk ald. 23-4-1786 met
- 61 **Jannetje TEUNISSEN**, gedoopt Putten 31-10-1762 en overleden 26-2-1824.
- 62 **Bor WERNIKA**, grenadier in het regiment van Burmania, overleden vóór 1824. Trouwt kerk Nijkerk 22-2-1774 met
- 63 **Evertje HENDRIKS**, gedoopt Nijkerk 11-1-1753 en overl. 30-1-1819.

HARDERWIJK

BOTTER OP DE HELLING

Oudheidkundige vereniging
"HERDEREWICH"
Postbus 210,
3840 AE Harderwijk